

ترویج کشاورزی، راهبردی موثر در راستای بهبود امنیت غذایی در جوامع روستایی آزاده خدابخشی^{۱*}، رویا کریمی دارابخانی^۲

^۱ دانشجوی دکتری ترویج کشاورزی، دانشکده اقتصاد و توسعه کشاورزی پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه تهران،
^۲ دانشجوی دکتری ترویج کشاورزی، دانشکده اقتصاد و توسعه کشاورزی پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه تهران،

چکیده

یکی از مهمترین نیازهای بشر، برخورداری از سطح مطلوبی از منابع غذایی می باشد. اما متأسفانه تقریباً یک چهارم جمعیت جهان که اکثریت آنها در کشورهای در حال توسعه زندگی می کنند، به سوء تغذیه مزمن مبتلا هستند. فقر غذایی از نظر کمبود پروتئین و کالری عامل عمده مرگ و میر کودکان در کشورهای در حال توسعه است و زندگی آسیب پذیرترین بخش جامعه را تهدید می کند. امنیت غذایی وقتی تحقق می یابد که تمامی مردم همواره به غذای کافی، سالم و مقوی از نظر کمی و کیفی دسترسی داشته باشند و از این طریق نیازها و اولویت های غذایی خود را برای یک زندگی فعال و سالم تامین کنند. در ایران نیز با اینکه شاخص مصرف سرانه انرژی غذایی در سطح نسبتاً مطلوبی قرار دارد، اما ۷/۲ میلیون نفر معادل ۴ درصد جمعیت کشور مبتلا به سوء تغذیه می باشند. البته در بسیاری موارد سوء تغذیه نه به دلیل کمی درآمد، بلکه به سبب نداشتن آگاهی از اصول تغذیه است. در واقع، کیفیت غذای مصرفی هر قومی ارتباط مستقیم با سطح آگاهی از مسائل بهداشتی و تغذیه ای و همچنین توان اقتصادی و عادات غذایی مردم آن قوم یا ملت دارد. اما در این بین، بخش روستایی کشور با در اختیار داشتن درصد قابل توجهی از جمعیت کشور و نقش محوری در امر تولید و رشد اقتصادی، به دلیل عدم برخورداری از سطح مناسب سواد و آگاهی لازم در خصوص تغذیه، عدم دسترسی مناسب به منابع اطلاعاتی و برخی مسائل اجتماعی و فرهنگی از لحاظ تغذیه و امنیت غذایی از وضعیت نامناسب تری نسبت به مناطق شهری برخوردارند که این امر ضرورت توجه به این مقوله در بخش روستایی را مضاعف می نماید. یکی از بخش هایی که می تواند در این زمینه نقش محوری ایفا نماید، نظام ترویج و آموزش کشاورزی می باشد که با بهره گیری از استراتژی های آموزشی و اطلاع رسانی مختلف می تواند سبب ارتقای سطح دانش و مهارت و بهبود نگرش این قشر گردد. بر این اساس و با توجه به اهمیت موضوع، در مقاله حاضر سعی می شود نقش ترویج و آموزش کشاورزی در بهبود وضعیت امنیت غذایی در جوامع روستایی کشور مورد بررسی و تحلیل قرار گیرد.

واژه های کلیدی: امنیت غذایی، تغذیه، ترویج و آموزش کشاورزی، جوامع روستایی.

مقدمه

تاریخ روابط بین کشورها نشان می دهد که کشورهای قدرتمند در بیشتر موارد از سلاح مواد غذایی به مثابه حربه ای سیاسی و برای ایجاد فشار هر چه بیشتر علیه کشورهای دیگر استفاده می کنند (قریب، ۱۳۹۱).

امنیت ملی شامل قلمروهای مختلفی از جمله امنیت غذایی است. تا وقوع بحران غذا در اوایل دهه ۱۹۷۰، مفهوم امنیت غذایی برای هر کشور با توجه به ذخایر کافی غلات و تثبیت قیمت آن شکل گرفت. در راهبرد معرفی شده کنفرانس جهانی غذا در ۱۹۷۴، بر پایداری عرضه غذا به منظور دستیابی فیزیکی به غذا تأکید ویژه ای شد (قاسمی، ۱۳۷۳). امنیت غذایی برای اولین بار به صورت یک نظریه و روش مدون، در کنفرانس بین المللی تغذیه در سال ۱۹۹۲ مطرح شد و به عنوان یکی از راهبردهای مهم در برخورد با سوء تغذیه و گرسنگی، امنیت غذایی خانوار نیز مورد تأکید و تصویب قرار گرفت. در سال ۱۹۹۶ در اجلاس جهانی غذا آخرین تعریف امنیت غذایی به شرح فوق اعلام شد: امنیت غذایی یعنی همه مردم در تمامی ایام به غذای کافی، سالم و مغذی دسترسی فیزیکی و اقتصادی داشته باشند و غذای در دسترس نیازهای یک رژیم تغذیه ای سازگار با ترجیحات آنان را برای یک زندگی فعال و سالم فراهم سازد (نوری نائینی، ۱۳۸۷). فائو (۱۹۹۶) امنیت غذایی را "دسترسی همه مردم در تمام اوقات به غذای آفی و سالم برای داشتن یک زندگی خوب و فعال" تعریف می کند. در این تعریف، مفاهیم اصلی امنیت غذایی، «را می توان در غذای کافی، دسترسی، زمان، زندگی سالم و فعال خلاصه نمود. بدین معنا که تحقق امنیت غذایی و کیفیت و ضریب آن، منوط به کیفیت تحقق مفاهیم مزبور می باشد. در ایران نیز که در سال های پس از انقلاب اسلامی همواره به مقوله خودکفایی در محصولات کشاورزی و تامین امنیت غذایی تأکید شده است. تامین امنیت غذایی به مشارکت کلیه بخش های اقتصادی اجتماعی بستگی دارد، در عین حال بخش کشاورزی با افزایش و بهبود کیفیت تولیدات مواد غذایی، نقش اساسی و تعیین کننده ای را در تحقق امنیت غذایی عهد هدار می باشد (قریب، ۱۳۹۱).

وضعیت منابع تولیدی غذا در جهان:

- ۱- سطح اراضی کشاورزی جهان ۱/۴ تا ۵/۱ میلیارد هکتار است و توان تولیدی دریاها محدود به ۷۵ میلیون تن در سال است.
- ۲- نیمی از اراضی کشاورزی جهان (۷۰۰ میلیون هکتار) در ساحلند که به علت گرمایش جهانی و بالا آمدن سطح آب های آزاد دنیا در معرض خطر به زیر آب رفتن قرار دارند.
- ۳- به علت بیابانزائی سالانه ۲۱ میلیون هکتار از اراضی حاصلخیز دنیا از حیز ارتفاع خارج می شود.
- ۴- به علت افزایش رشد جمعیت نیاز به غذا افزایش چشمگیری یافته است (از ویژگیهای مهم کشورهای عقب مانده جهان سومی که رشد سریع جمعیت دارند ولی قادر به تامین نیاز غذایی این جمعیت را ندارند) (فائو، ۲۰۰۶).

چالش های امنیت غذایی

چالش اول این است که گرسنگی در سطح جهان در حال افزایش است. اوایل دهه ۱۹۹۰، افزایش تعداد افراد گرسنه در سطح جهان بعد از طی دو دهه سیر نزولی دچار تغییر فاحشی شد و از آن پس به دلیل افزایش قیمت غذا در اثر بحران مالی، رو به افزایش گذاشت. بحران مالی نیز به نوبه خود موجب شد قیمت محصولات کشاورزی تا حدودی افت کند و تجارت محصولات کشاورزی و مبادلات مرتبط با آن کاهش یابد. امروزه اقشار کثیری از مردم گرسنه جهان به طور مستقیم یا غیر مستقیم برای بقای خود به کشاورزی وابسته اند. بر اساس آخرین ارزیابی به عمل آمده از سوی سازمان فائو (FAO)، جمعیت گرسنگان جهان تا پایان سال ۲۰۱۴ به بیش از یک میلیارد نفر خواهد رسید (فائو، ۲۰۰۸). چالش دوم، عدم وجود تعادل در رژیم غذایی روزانه افراد است. اگرچه سوء تغذیه ناشی از فقر همچنان یکی از دلایل عمده مرگ در سراسر جهان است، سایر بیماری های مرتبط با رژیم غذایی از جمله چاقی، بیماری های قلبی، انفرکتوس و دیابت نیز در حال

گسترش است. اتحادیه اروپا اخیراً هشدار داده است که پرخوری و عدم تحرک ناشی از زندگی مدرن باعث شده چاقی به چالش اول بهداشت عمومی انسان ها در قرن ۲۱ تبدیل شود و این مساله نگرانی جهانیان در خصوص رشد روزافزون چاقی میان کودکان را به شدت افزایش داده است.

چالش سوم تولید غذا، نابودی محیط زیست و طبیعت می باشد. تخریب محیط زیست از دو جنبه با غذا در ارتباط است. این مساله با محدود کردن محصولات غذایی، تولید مواد غذایی را کاهش می دهد. از سوی دیگر، این مساله حاصل فعالیت های نادرست کشاورزی است. مشکلاتی مانند فرسایش خاک، آلودگی آب، انتشار گازهای گلخانه ای و از بین رفتن تنوع زیست محیطی، تهدیدی جدی علیه تولید جهانی غذا به شمار می رود. از سوی دیگر، عرضه غذا تحت تاثیر عوامل متعددی قرار دارد. فائو اعلام کرده است که برای تامین غذای مورد نیاز جمعیت ۹ میلیارد نفری جهان در سال ۲۰۵۰، باید تولید کنونی را دو برابر کرد. تحقق این هدف مستلزم رفع موانعی از قبیل: محدودیت زمین های کشاورزی، کمبود آب، قیمت بالای انرژی، افت سرمایه گذاری در زمینه تحقیقات کشاورزی و افزایش ضایعات غذایی می باشد. خاطر نشان می گردد؛ گرم شدن زمین عامل دیگری است که از سوی بانک دویچه به عنوان تهدید جدی علیه عرضه غذا به ویژه در نیمکره جنوبی کره خاکی معرفی شده است. طبق گزارشی که اخیراً منتشر شده، دمای زمین در هر یک از دو دهه ۲۰ سال آتی حدود ۰/۲ درجه سانتی گراد گرمتر خواهد شد و پیش بینی می گردد شود دمای زمین تا اواخر قرن جاری، حدود ۰/۶ الی ۴ درجه سانتی گراد گرمتر شود. در همین رابطه بانک مذکور هشدار داده است که گرم شدن زمین تبعات غیرقابل جبرانی را برای امنیت غذایی جهان به ویژه در آفریقا و بخش هایی از آسیا و آمریکای لاتین به دنبال خواهد داشت.

علاوه بر موارد مذکور، مساله عدم دسترسی به غذا مشکل دیگری است که باید آن را رفع کرد. دلیل گرسنگی یک میلیارد نفر از جمعیت جهان در زمان حاضر، کمبود غذا نیست، دلیل اصلی در واقع عدم دسترسی به غذا است. لزوم تنظیم قیمت های مواد غذایی با ایجاد توازن بین عرضه و تقاضای غذا را مورد تاکید قرار داده است. رقابت بر سر زمین های کشاورزی و منابع آب، قیمت بالای انرژی و تغییرات آب و هوایی همگی بدان معنا است که جهان باید با منابع کمتر، غذای بیشتری تولید کند. رشد پایدار در بخش کشاورزی، عاملی حیاتی برای تغذیه جهان در دهه های آتی است.

وضعیت امنیت غذا و تغذیه در ایران:

در کشور ایران سوء تغذیه ناشی از فقر از چهل سال قبل گزارش شده است و علیرغم تلاشها همچنان شیوع نسبتاً وسیع دارد و قبل از اینکه به پیشگیری و کنترل آن بپردازیم بیماریهای متابولیک ناشی از رفاه نیز شتاب زده از راه رسیده اند. البته در بسیاری مواد سوء تغذیه نه به دلیل کمی درآمد بلکه به سبب نداشتن آگاهی از اصول تغذیه است.

به طور کلی داده های موجود سه روند مهم و تعیین کننده در زمینه غذا و بیماریهای متابولیکی را نشان می دهد:

۱- افزایش چشم گیر مصرف چربی در جامعه

۲- افزایش سریع و چشم گیر مرگ و میر ناشی از بیماریهای قلب و عروق

۳- اضافه وزن و چاقی بخصوص در زنان میانسال (انجمن مستقل مهندسی اقتصاد، ۱۳۹۱).

عوامل موثر بر امنیت غذایی

عوامل موثر بر امنیت غذایی را می توان در یک طبقه بندی کلی به دو بخش تقسیم کرد: الف) عوامل مرتبط با تولید (عرضه)، مصرف (تقاضا) و تجارت غذا ب) عواملی که بصورت غیر مستقیم و از طریق تاثیر گذاری بر عوامل اصلی، امنیت غذایی را تحت تاثیر قرار می دهد مانند جنگ، انقلاب، خشکسالی، توفان و سیل و یا عوامل فرهنگی ای همچون الگوی مصرفی جامعه. به طور کلی گروه دوم تابع شرایط سیاسی-اجتماعی و آب و هوایی است (انجمن مستقل مهندسی اقتصاد، ۱۳۹۱).

استراتژی های کلی حاکم بر برنامه امنیت غذا و تغذیه ایران:

۱- هماهنگی بین بخشی: تجربه ها نشان داده است که توان مدیریت در سطح استان عامل تضمین کننده در اجرای موفق سیاست‌های ملی می‌باشد و از آنجا که مساله تامین غذا از مقوله های فرابخشی بوده اغلب ارگان‌ها و وزارتخانه‌ها به نوعی با آن یا معلول‌های پس از آن سر و کار دارند، لذا بدون ایجاد هماهنگی و همگرایی در سیاست‌ها اجرای برنامه های مرتبط با امنیت غذا میسر نخواهد بود.

۲- جلب مشارکت مردم: بدیهی است در هر برنامه‌ریزی دولتی یک سمت آن به طرف مردم و حفظ منافع آنها خواهد بود و الزاماً برنامه‌هایی موفق تر هستند که نقش مردم را در تمام سیکل برنامه‌ریزی تا اجرا منظور نموده باشند خصوصاً اگر اجرا برنامه مترادف با تغییر رفتار جامعه باشد.

۳- دسترسی: ایجاد دسترسی به غذا با توجه به اینکه دسترسی به غذا از دو بعد اقتصادی و فیزیکی مطرح است، لذا اشتغال‌زایی، افزایش درآمد خانوار، در دسترس قرار دادن مواد غذایی مورد نیاز از طریق کشت و زرع و یا فرآیندهای دیگر، ایجاد دسترسی فرهنگی به غذا به معنای در دسترس قرار دادن غذاهای با ارزش سنتی و متناسب با فرهنگ مردم از راهکارهای موثر ایجاد دسترسی به غذا بوده و طبیعتاً فرابخشی خواهد بود.

۴- آموزش: از آنجا که یکی از عوامل اصلی در نامناسب بودن سبب غذایی هر خانوار، توزیع نامناسب آن بین اعضاء خانوار، عدم شناخت گروه‌های غذایی و نیاز بدن به هر کدام از گروه‌ها و در اولویت قرار دادن بعضی از آنها می‌باشد، بنابراین نقش آموزش در ارتقاء فرهنگ و سواد تغذیه‌ای جامعه بسیار ارزشمند خواهد بود.

۵- ارتقاء بهداشت جامعه و پیشگیری و مراقبت از بیماری‌ها: به دلیل بیماری‌های زمینه‌ای مانند بیماری‌های عفونی، انگلی یا بیماری‌های غدد و متابولیک در بروز سوء تغذیه، به نظر می‌رسد یکی از استراتژی‌های مهم ایجاد امنیت غذا و تغذیه پیشگیری و مراقبت این‌گونه بیماری‌ها باشد.

۶- تحقیقات کاربردی: بدیهی است تحقیقات بعنوان ابزار تعیین وضعیت موجود، شناخت مشکل و تعیین اولویت‌ها، ارزشیابی حین و در خاتمه برنامه جایگاه ویژه‌ای دارد، لذا بایستی با طراحی یک سیستم منظم و هدفمند ساختار آن تعیین و طراحی شود.

۷- نظارت و ارزشیابی: برای یک برنامه هدفمند میان برنامه ای و نهایی، داشتن سیستم نظارت و ارزشیابی توسط تمام بخش‌های درگیر اجرای برنامه و نیز داشتن ابزار لازم برای این منظور، کاملاً ضروری و مهم است.

نقش ترویج در حل بحران امنیت غذایی

همان‌طور که از اهداف و رسالت‌های ترویج و آموزش کشاورزی مشخص است، ترویج می‌تواند نقش کلیدی در تمامی استراتژی‌های جمهوری اسلامی ایران در بهبود وضعیت امنیت غذایی داشته باشد. در زمینه نقش ترویج در بهبود امنیت غذایی نظرات متفاوتی وجود دارد. ریورا (۲۰۰۳) معتقد است چالش امنیت غذایی، بسیاری از بخش‌ها از جمله ترویج کشاورزی را دربر می‌گیرد. با این وجود، تأمین امنیت غذایی نیازمند درک دوباره و تجدید نظر در اولویت‌های خدمات ترویجی می‌باشد. ترویج در اینجا به عنوان تلاش گسترده‌ای شناخته می‌شود که در جهت ارتباط توسعه روستایی با بخش‌های دیگر بوده و فقط یک سرویس انتقال فن‌آوری کشاورزی نیست سیستم‌های ترویج سنتی باید تغییر یابند به طوری که موفق به برآوردن تقاضاهای جدید شوند، که این خود تضمین کننده امنیت غذایی و کاهش دهنده فقر روستایی است.

مورو (۲۰۰۷) معتقد است ترویج با بهبود وضعیت اقتصادی از دو طریق می‌تواند سبب بهبود امنیت غذایی می‌گردد: (۱) بهبود کارایی و بهره‌وری در بخش کشاورزی (۲) متنوع نمودن منابع درآمدی افراد (کشاورزان)

برخی از نظریه پردازان نقش ترویج در بهبود امنیت غذایی را در آموزش زنان روستایی می‌دانند، تخمین زده می‌شود که در حدود ۷۰ تا ۸۰٪ از تولید غذا در صحرای آفریقا، ۶۵٪ در آسیا و ۴۵٪ در امریکای لاتین و حوزه کارائیب به وسیله زنان (کشاورز) صورت می‌گیرد و آنها نقش حیاتی در امنیت غذایی خانواده خود ایفا می‌کنند. در این بین، زنان در زمینه دسترسی به بسیاری از منابع و امکانات بخصوص آموزش‌های رسمی و غیر رسمی از وضعیت مطلوبی در این مناطق برخوردار نیستند. عدم برخورداری زنان از

آموزش‌های لازم سبب می‌گردد تا آنان با محدودیت‌هایی در زمینه دستیابی به منابع (مالی و نهاده‌ها)، مشارکت در تصمیم‌گیری در خانواده و اجتماع و ... مواجه باشند (Fritschel and Mohan 2001).

به منظور افزایش بهره‌وری در بخش کشاورزی و دستیابی به امنیت غذایی و رواج هر چه بیشتر پایداری در تولیدات، در این مناطق بایستی نیازهای آموزشی زنان در زمینه‌های دانش و مهارت در مورد تولید محصولات کشاورزی، فراوری، نگهداری و ... تامین گردد (Oniang'o and Mukudi 2002).

برخی نیز به نقش ترویج در گسترش فناوری‌های ارتباطات و اطلاعات برای بهبود امنیت غذایی اشاره داشته‌اند، از جمله مولفه‌های اساسی در زمینه دستیابی به امنیت غذایی پایدار دستیابی به اطلاعات و دانش مفید در زمینه فناوری‌های نوین کشاورزی است که در این راستا فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات (ICTs) می‌تواند نقش مهم و اساسی ایفا نماید. فناوری اطلاعات و ارتباطات، ابزار توانمندی به منظور آموزش، آگاه نمودن و تبادل اطلاعات و تجربیات تولید کنندگان و مصرف کنندگان در زمینه مسائل مرتبط با تولید غذا و امنیت غذایی می‌باشد (Fritschel and Mohan 2001).

از جمله نقش‌های ترویج در گسترش فناوری اطلاعات و ارتباطات در زمینه بهبود وضعیت امنیت غذایی می‌توان به موارد فوق اشاره نمود: برقراری شبکه‌های تعاملی بین مراکز تحقیقات دولتی، ترویج، موسسات آموزشی، NGOs، تامین کنندگان نهاده، سازمان‌های کشاورزان، خریداران، تولید کنندگان و مصرف کنندگان، شبکه‌های اطلاعاتی بازاریابی که سبب برقراری ارتباط بین بازارهای محلی با بازارهای منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی می‌گردد، امکان برگزاری برنامه‌های آموزش از راه دور و مجازی در زمینه کشاورزی و امنیت غذایی برای تولید کنندگان و مصرف کنندگان، شبکه‌های اطلاعاتی تخصصی در زمینه وضعیت آب و هوا، حفاظت محیط زیست، مدیریت آفات و ... (Fritschel and Mohan 2001).

تاکید و توجه ترویج به گسترش کشاورزی چند بخشی و ترکیبی و

کشاورزی پایدار راهکار دیگری در واکنش به نگرانی‌های است که در ارتباط با پیامدهای منفی کشاورزی رایج نظیر تخلیه منابع طبیعی تجدیدناپذیر، زوال خاک و سلامت محیط زیست، اثرات مواد شیمیایی در کشاورزی، فقدان عدالت اجتماعی، نادیده گرفتن جنبه‌های اخلاقی به ویژه اخلاق زیستی، زوال ساختارهای اجتماعی و فرهنگی و البته مشکل عدم امنیت غذایی جهانی و کاهش خوداتکایی سامانه‌های کشاورزی است. مفهوم پایداری بیش از آنکه یک روش باشد یک بینش و اندیشه‌ای نو به شمار می‌رود. در فلسفه زیست محیطی معاصر، اصلی‌ترین منبع تفکیک اخلاق زیستی ناشی از دو دیدگاه انسان‌محور و غیر انسان‌محور است. ترویج و آموزش کشاورزی می‌تواند در این زمینه یک راهبرد «تمامیت محور» را توسعه دهد. ترویج کشاورزی سعی در ارتقای کمیت و کیفیت در کشاورزی پایدار دارد و به عنوان نوعی مکمل برای پایداری است. ترویج کشاورزی همواره باید سعی در گسترش و اصلاح دانش و بینش افراد در زمینه این‌که، جنبه‌های اخلاق زیست محیطی و کشاورزی پایدار منافاتی با افزایش تولید ندارد بلکه از پیش شرط‌های نیل به امنیت غذایی در سطح جهانی و دستیابی به پایداری جهان شمول می‌باشد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها:

در دنیای کنونی، نابرابری و نابسامانی در بخش تولیدات کشاورزی بسیار زیاد است و امنیت غذایی بخش عمده‌ای از مردم در کشورهای در حال توسعه تأمین نشده است. بر اساس مطالعات سازمان‌های بین‌المللی، حدود یک سوم از غذای تولید شده برای مصرف انسان‌ها در جهان، هر سال از بین رفته یا هدر می‌رود. این امر در حالی اتفاق می‌افتد که در کشورهای در حال توسعه به علت زیرساخت‌های ضعیف، از جمله ضعف در روند ذخیره‌سازی مواد غذایی و نحوه بسته‌بندی، شاهد افزایش قیمت‌ها، کاهش دستیابی به مواد غذایی سالم و تغذیه ناسالم بخش عمده‌ای از افراد هستیم.

برای عبور از چالش‌های موجود در وضعیت امنیت غذایی در ایران نیاز اساسی به تجدید نظر در وضع سیاست‌گذاری‌های قیمت‌گذاری و تجدید نظر در وضعیت سیاست‌های وارداتی و تعرفه‌ای وجود دارد. این رویکرد افزایش انگیزه برای تولید را دامن خواهد زد و نتیجه طبیعی آن افزایش تولیدات اقلام اساسی کشاورزی و افزایش ضریب امنیت غذایی خواهد بود. (قریب، ۱۳۹۱)

فقدان سیاستگذاری های مناسب در ایجاد انگیزه برای تولیدکنندگان، زمینه های افزایش واردات و کاهش ضریب خودکفایی و امنیت غذایی را فراهم ساخته و مضافاً تداوم وضع موجود، چشم انداز آتی امنیت غذایی در ایران را نگران کننده می نماید. در این بین نقش ترویج و آموزش کشاورزی در افزایش انگیزه روستاییان در افزایش تولید و رسیدن به خودکفایی و کمک به بهبود وضعیت اقتصادی کشاورزان از طریق ارتقای سطح دانش و مهارت و تغییر بینش افراد نقشی انکارناشدنی است. ترویج و آموزش باعث ایجاد تغییرات اجتماعی می شود.

ترویج کشاورزی با برگزاری کارگاه های آموزشی نقش کلیدی در دستیابی مردم جامعه به اطلاعات عمومی در زمینه های سلامت، تغذیه و بهداشت دارد (Mukudi, 2003).

ترویج و آموزش سبب بهبود سطح سلامت کودکان از طریق افزایش دانش آنان در زمینه سلامت و تغذیه می گردد (Glewwe, 2001).

افراد آموزش دیده و دارای اطلاعات کافی معمولاً شانس بیشتری برای داشتن موقعیت شغلی مناسب تر و در نتیجه وضعیت رفاهی و تغذیه آنان بهتر خواهند بود.

علاوه بر بهبود دسترسی به مواد غذایی، ترویج می تواند، نقش روانشناختی در بحث امنیت غذایی داشته باشد (ایجاد حس اعتماد به نفس، آرزو، بلند پروازی، عدم ناامیدی و ...)

نقش دیگر ترویج در افزایش مشارکت افراد در بهبود وضعیت امنیت غذایی می باشد، بهبود روابط اجتماعی و ارتقای سطح سرمایه اجتماعی افراد (عضویت در تشکل ها، انجمن ها و تعاونی ها)

همچنین ترویج از طریق از همپوشانی اطلاعات اقلیم و توپوگرافی سرزمین و طبقه بندی خاک ها می توان نقشه پتانسیل تولید محصولات کشاورزی کشور را تهیه کرد. (تهیه بانک اطلاعاتی)، تبلیغ و آشنایی بیشتر کشاورزان در زمینه فناوری های جدید مانند فناوری های زیست دوست و فناوری های نانو در کشاورزی، نحوه استفاده از فناوری نانو و زیست محیطی و مهندسی ژنتیک در جهت افزایش کمیت و کیفیت تولیدات کشاورزی کشور، ایجاد بانک های اطلاعات ژنتیک، ایجاد نشانگرها و کیت های تشخیص بیماری و آفات، آموزش مدیریت تجهیزات نوین، آموزش روش های جدید مدیریت مانند مدیریت تلفیقی آفات و مدیریت تلفیقی علف های هرز.

منابع

۱. امنیت غذایی چیست؟ بدترین کشورها کدامند؟ جایگاه ایران کجاست؟ قابل دسترس در سایت:
www.khabaronline.ir/detail/341704/society/health
۲. بیش از یک میلیارد گرسنه قابل دسترس در سایت: www.nasle-farda.ir/cms4/editorial.asp?id
۳. سند ملی توسعه فرابخشی امنیت غذا و تغذیه قابل دسترس در سایت:
behdasht.gov.ir/index.aspx?siteid=1&pageid
۴. قاسمی، حسین (۱۳۷۳)، تعاریف و مبانی نظری امنیت غذایی، فصلنامه اقتصاد آشنوری و توسعه، ویژه نامه امنیت غذایی، سال دوم، صفحه ۱۲-۳۶
۵. قریب، حسین، (۱۳۹۱) چشم انداز امنیت غذایی در جمهوری اسلامی ایران، فسانامه راهبرد، شماره شصت و پنج، سال بیست و یکم، زمستان ۱۳۹۱.
۶. مشکلات غذایی جهان قابل دسترس در سایت: faza86.blogfa.com/post/86

۷. نوری نائینی، سید محمد سعید (۱۳۷۸) ابعاد جهانی امنیت غذایی، مجموعه مقالات امنیت غذایی و توسعه کشاورزی، مؤسسه پژوهشهای برنامه ریزی و اقتصاد کشاورزی، چاپ اول، تهران.

8. FAO(1996), Success stories in food security, Vol.2
9. Food and Agriculture Organization (2006b), The state of food insecurity in the world, FAO.
10. Food and Agriculture Organization (2008b), The state of food insecurity in the world, FAO.
11. Fritschel, Heidi; Mohan, Uday. Pushing back pov erty in India. 2001. In Per Pinstруп-Andersen and Rajul Pandy-Lorch, eds., The Unfinished Agenda: Pe rpectives on Overcoming Hunger, Poverty, and Environmental Degradation. Washington, D.C.: International Food Policy Research Institute (IFPRI)
12. MUKUDI, EDITH, Oniang'o, RUTH, Nutrition and Gender,A foundation for development,2003
13. Muro, Pasquale, Burchi, Francesco, Education for Rural People and Food Security, 2007
14. Rivera,W.M. & G. Alex. 2003. Pluralism, Emergent Priorities and the Central Role of Government in Extension Reform; IN: *Extension and Rural Development: International Case Studies and Emerging Trends. World Bank. Washington, DC.*

Agricultural extension, an effective strategy in improving food security in rural communities

azadeh khodabakhshi ^{*1}, Roya karami darabkhani ²

¹ ph.d student of agricultural extension, university college of agriculture and natural resources, university of tehran,Iran , ² ph.d student of agricultural extension, university college of agriculture and natural resources, university of tehran,Iran,

Abstract

One of the most important human needs is benefiting from desirable food sources. Unfortunately, the majority of which approximately one-quarter of the world's population living in developing countries are suffering from chronic malnutrition. Protein and calorie deficiency is a major cause of child mortality in developing countries and threatening the lives of the most vulnerable section of society. Food security when achieved that all people have access to enough, healthy and nutritious food in terms of quality and quantity and they can provide an active and healthy life through their food needs and priorities. In Iran, although level of dietary energy consumption per capita is relatively desirable, but 2/7 million people, equivalent to 4 percent of the population are suffering from malnutrition. However, in many cases, malnutrition is not due to low income, but because of the lack of knowledge of the principles of nutrition. Indeed, the quality of every nation food is in direct correlation with health issues and nutrition awareness level as well as economic strength and food habits of people. Rural section with a significant percentage

of the population and playing a central role in the production and economic growth, because of lack of an appropriate level of education and awareness on nutrition, lack of adequate access to information resources and some socio - cultural issues, in terms of nutrition and food security have an inappropriate situation than urban sections, that there is a need for more attention to this subject in rural sector. Agricultural extension and education can play a central role in this context that using deferent educational and informing strategies, can improve the knowledge, skills and attitude of this group. According to the importance of subject, this paper attempt to analyze the role of agriculture extension and education to improve food security in the rural communities.

Key Words: Food Security, Nutrition, Agricultural Extension and Education, Rural Communities.